

Николай Гогол
Шинел

В департамента... но по-добре да не казвам в кой департамент. Няма нищо по-раздразнително от всевъзможните департаменти, полкове, канцеларии, с една дума, от всевъзможни служебни съсловия. Сега вече всеки отделен човек смята, че в негово лице се оскърбява цялото общество. Разправят, че съвсем наскоро постъпило заявление от един капитан-изправник, не помня от кой град, в което той излагал ясно, че държавните постановления загиват и че неговото свещено име се споменавало съвсем напразно. И за доказателство приложил към заявлението един преголям том от някакво романтично съчинение, дето през десетина страници се явява капитан-изправникът, на места дори в съвсем пиян вид. И тъй, за да избегнем всякакви неприятности, по-добре е да наречем департамента, за който става дума, един департамент. И тъй, в един департамент служеше един чиновник, чиновник, не може да се каже особено забележителен, нисък на ръст, малко сипаничав, малко червенокос, малко дори недовиждащ, малко плешив, с бръчки по двете бузи и с цвят на лицето, както се казва, хемороиден... Какво да се прави? Виновен е петербургският климат. Що се отнася до чина (защото у нас преди всичко трябва да се каже чинът), той беше онова, което се нарича вечен титулярен съветник, над когото, както е известно, са се гаврили и остроумничили доста различни писатели, имащи похвалния навик да натискат ония, които не могат да хапят. Фамилното име на чиновника беше Башмачкин. Вече по това личеше, че името му е произлязло някога от обувка*; но кога, в кое време и по какъв начин е произлязло от обувка, за това нищо не се знае. И бащата, и дядото, и дори шурейт, и всички Башмачкини носеха ботуши, като сменяваха само три пъти на година подметките. Собственото и бащиното му име бяха Акакий Акакиевич. Може би ще се стори малко чудновато и изкуствено на читателя, но мога да го уверя, че то никак не беше търсено, а че се бяха случили от само себе си такива обстоятелства, при които беше съвсем невъзможно да му се даде друго име и това стана именно тъй. Акакий Акакиевич се роди, ако паметта ми не ме лъже, вечерта срещу 23 март. Покойната му майка, съпруга на чиновник и много добра жена, се готвеше, както се

полага, да кръстят детето. Майката още лежеше на кревата срещу вратата, а от дясната ѝ страна се бе изправил кумът, отличен човек, Иван Иванович Ерошкин, който служеше като началник-бюро по правосъдното ведомство, и кумата, съпруга на участъковия пристав, рядко добродетелна жена, Арина Семьоновна Белобрюшкова. Предложиха на родилката да си избере едно от трите имена: Мокий, Сосий или да нарече детето на името на мъченик Хоздазат. „Не — помисли покойната, — те са все такива едни имена.“ За да ѝ угодят, разтвориха календара на друго място; излязоха пак три имена: Трифилий, Дула и Варахасий. „Това е цяло наказание — промълви старата, — какви са тия имена, аз наистина никога не съм чувала такива. Да беше Варадат или Барух, ами то — Трифилий и Варахасий.“ Обърнаха друга страница — излязоха: Павсикахий и Вахтисий. „Е, виждам — рече старата, — личи си, че такава му е съдбата. Щом е тъй, най-добре нека се нарича като баща си. Баща му беше Акакий, нека и синът бъде Акакий.“ И така той стана Акакий Акакиевич. Кръстиха детето; то заплака и направи такава гримаса, сякаш предчувстваше, че ще бъде титулярен съветник. Та така стана всичко това. Разказахме го, за да може читателят сам да види, че туй се случи напълно поради необходимост и бе съвсем невъзможно да му се даде друго име. Кога и в какво време бе постъпил в департамента и кой го бе назначил, това никой не можеше да си спомни. Колкото директори и всевъзможни началници да се сменяваха, него го виждаха все на едно и също място, все в същото положение и на същата длъжност, все същия чиновник за писане на писма; и след това решиха, че той очевидно се бе и родил така — съвсем готов, във вицмундир и с плешива глава. В департамента не му оказваха никаква почит. Пазачите не само не ставаха, когато той минаваше, но дори не го поглеждаха, като че през приемната бе прелетяла обикновена муха. Началниците се отнасяха с него някак студено деспотично. Някакъв си помощник-началник бюро просто му пъхаше под носа хартия, без дори да каже: „Препишете го“, или: „Ето една интересна, добра работица“, или нещо такова приятно, както става при благовъзпитаните служби. И той вземаше, като само поглеждал хартията, без да обръща внимание кой му я дава и дали има право на това. Той вземаше и веднага се нагласяваше да пише. Младите чиновници му се присмиваха и остроумничеха над него, доколкото стигаше канцеларското им остроумие. В негово присъствие разправяха различни съчинени за него истории. За

хазяйката му, седемдесетгодишна баба, казваха, че го бие, питаха го кога ще стане сватбата им, посипваха главата му с хартийки, като думаха, че това е сняг. Но Акакий Акакиевич не отвърщаше ни дума; сякаш нямаше никой пред него; това дори не се отразяваше на работата му: сред всички тия неприятни закачки той не правеше нито една грешка в писмото. Само ако шегата беше съвсем непоносима, той казваше: „Оставете ме, защо ме оскърбявате?“ И имаше нещо странно в думите и в гласа, с който бяха казани. В този глас се долавяше нещо, което навяваше такава жалост, че един наскоро назначен момък, който подобно на другите си бе позволил да се подиграва с него, изведнъж се спря като пронизан и от този ден сякаш всичко се промени пред очите му и се представи в друг вид. Някаква неестествена сила го отблъсна от другарите му, с които се бе запознал, като ги смяташе за прилични светски хора. И дълго след това сред най-веселите минути пред него изпъкваше нисичкият чиновник с оплешивяла глава и неговите трогателни думи: „Оставете ме, защо ме оскърбявате?“ — и в тия трогателни думи звучаха други думи: „Аз съм твой брат.“ И клетият млад човек закриваше лице с ръка и после много пъти през живота си той потреперваше, когато виждаше колко много безчовечие има у човека, колко много свирепа грубост се крие в изтънчения образован висш свят, и господи! — дори у човека, когото обществото смята за благороден и честен.

[* _Башмак_: обувка.]

Едва ли може да се намери човек, който толкова да се бе вглъбил в своята служба. Не е достатъчно да се каже: той служеше усърдно; не, той служеше с обич. Там в това преписване той виждаше някакъв свой разнообразен и приятен свят. По лицето му се изписваше наслада; някои букви му бяха любими и когато стигаше до тях, той цял се унасяше: усмихваше се и смигаше и сякаш помагаше с устни и по лицето му като че можеше да се прочете всяка буква, която перото му пишеше. Ако бяха му давали награди съответно на усърдието, за свое учудване той би станал дори статски съветник; ала както казваха шегобийците, негови другари, той не бе награден с нищо, освен с хемороиди. Впрочем не може да се каже, че не му оказваха никакво внимание. Един директор, който беше добър човек и искаше да го възнагради за дългата му служба, заповяда да му дадат нещо по-значително от обикновеното преписване; заповяда му да съчини от една готова вече преписка писмо за друго учреждение; цялата работа се състоеше само в това, да промени заглавната

страница и някои глаголи от първо в трето лице. За него това беше такава работа, че той цял потъна в пот, бършеше чело и най-сетне каза: „Не, по-добре ми дайте да препиша нещо.“ И оттогава го оставиха завинаги да преписва. Сякаш за него не съществуваше друго, освен преписване. Той съвсем не мислеше за облеклото си: вицмундирът му не беше зелен, а с някакъв червеникаво-брашмян цвят. Яката му беше тесничка, ниска, тъй че макар шията му да не беше дълга, като излизаше от яката, изглеждаше необикновено дълга, подобно на ония гипсови котенца с клатеци се глави, каквито по цели десетки носят на табли по главите си руските чужденци. И винаги нещо се полепваше по неговия вицмундир: или сламки от сено, или някакъв конец; освен това имаше особената дарба, когато върви по улицата, да се намери под някой прозорец точно тогава, когато през него изхвърлят всякаква смет, и затова по шапката му вечно имаше динени или пъпешови кори и други подобни неща. Ни веднъж през живота си той не обърна внимание на това, какво става и какво се случва всеки ден из улицата, което, както е известно, някой друг млад като него чиновник винаги ще погледне и с проникателността на своя жив поглед ще стигне дотам, че ще съзре дори на кого по насрещния тротоар се е откъснало ремъчето за обтягане на панталона — което предизвиква винаги лукава усмивка по лицето му...

Но Акакий Акакиевич и когато гледаше нещо, виждаше навсякъде своите чисти, изписани с равен почерк редове, и само когато някоя неизвестно отде изскочила конска муцуна се облегнеше на рамото му и духнеше през ноздрите си същински вятър в бузата му, едва тогава той виждаше, че не е по средата на реда, а по-скоро по средата на улицата. Като се прибереше вкъщи, веднага сядаше на масата, изсърбваше набързо супата си от зеле и изяждаше парче говеждо с лук, без да усеща вкуса му, ядеше всичко това с мухи и с всичко изпратено му от Бога през това време. Като виждаше, че коремът му почва да се издува, ставаше от масата, изваждаше шишенце с мастило и преписваше донесените вкъщи книжа. Ако нямаше такива, той нарочно, за свое собствено удоволствие снемаше копие за себе си, особено ако книжата бяха забележителни не поради красотата на стила, но заради адреса към някое ново или важно лице.

Дори в ония часове, когато петербургското сиво небе съвсем потъмнява и целият чиновнически народ се е нахранил, кой както може, съответно на получаваната заплата и на собственото си

желание — когато всичко вече си е отпочинало след канцеларското скърцане на перата, след тичането, след собствените и чужди наложителни занимания и след всичко онова, с което неуморимият човек се натоварва доброволно и дори повече, отколкото е потребно — когато чиновниците бързат да се отдадат на наслада през останалото им време: който е по-смел, отива в театъра; който е на улицата, използва времето си да се заглежда тук-там в някоя дамска шапчица; друг отива на гости вечер — за да прахоса времето си в комплименти към някоя хубавичка девойка, звезда в някоя малка чиновническа компания; друг, и това е най-често, отива просто при някой свой побратим на четвъртия или на третия етаж, в две малки стаички с вестибюл или кухня и с някакви модни претенции като лампа или нещо друго, които са стрували много жертви, много отказвания от обед и от разходка; с една дума, дори през времето, когато всички чиновници се пръскат по малките квартирки на своите приятели, за да поиграят на карти, да сърбат чай с евтини сухари, да пускат дим от дълги чибуци, разправяйки при раздаването на картите някаква клюка, дошла от висшето общество, нещо, от което руският човек никога и в никакъв случай не се отказва, и дори, когато няма за какво да си приказват, повтарят вечния анекдот за коменданта, на когото дошли да съобщят, че е отрязана опашката на коня от Фалконетовия паметник — с една дума, дори тогава, когато всичко се стреми да се развлича, Акакий Акакиевич не се отдаваше на какво развлечение. Никой не можеше да каже, че го е виждал някога на някаква вечерна забава. Като се напишеше до насита, той лягаше да спи, предварително усмихнат от мисълта за утрешния ден: утре Бог пак ще му изпрати нещо за преписване. Така течеше мирният живот на човека, който съумяваше да бъде доволен от участието си със своята заплата от четиристотин рубли, и така би протекъл може би чак до дълбока старост, ако нямаше различни бедствия, пръснати по жизнения път не само на титулярните, но дори и на тайните, на действителните, надворните и всевъзможните съветници, дори и на ония, които не дават никому съвети, нито сами получават такива от когото и да било.

Има в Петербург един силен враг на всички, които получават четиристотин рубли годишна заплата, или горе-долу толкова. Тоя враг не е някой друг, а нашият северен студ, макар да казват, че е много здрав. В девет часа заранта, тъкмо тогава, когато улиците се покриват със запътени към департамента хора, той почва да чука тъй

силно, остро и безразборно всички носове, че клетите чиновници наистина не знаят де да ги даят. През това време, когато дори челата на ония, които имат висши длъжности, ги болят от студа и в очите им бликват сълзи, клетите титулярни съветници понякога са беззащитни. Едничкото им спасение е да прибягат, колкото е възможно по-скоро, в своето изтъняло шинелче през пет-шест улици и след това да отупат добре нозете си в портиерската стая, докато по тоя начин всички замръзнали из пътя способности и дарования към служебните задължения се размразят. От известно време Акакий Акакиевич бе почнал да чувства, че по гърба и рамото особено силно почваше да го пари, макар че той се опитваше колкото може по-скоро да пробяга полагаемото пространство. Най-сетне той се запита дали неговият шинел няма никакви грехове. Като го разгледа добре въщи, откри, че на две-три места, именно на гърба и раменете, шинелът бе станал на цедилка, платът се бе изтъркал дотолкова, че прозираше, и подплатата бе разпокъсана. Необходимо е да се каже, че и шинелът на Акакий Акакиевич служеше за прицел на подигравките на чиновниците; нему дори отнемаха благородното име шинел и го наричаха халат. Наистина той имаше някакво странно устройство: от година на година яката му намаляваше, защото служеше за крпки на другите части. Крпките не свидетелстваха за изкуството на шивача и бяха наистина увиснали и грозни. Като разбра каква е работата, Акакий Акакиевич реши, че трябва да занесе шинела на Петрович, шивача, който живееше някъде на четвъртия етаж откъм задния вход и който, макар че бе кривоглед с едното око и цялото му лице бе надупчено от сипаница, вършеше доста успешно поправки на чиновнически и всякакви други панталони и фракове, разбира се, когато биваше в трезво състояние и главата му не бе изпълнена с планове за никакви други предприятия, разбира се, за тоя шивач не би трябвало да се разправя много, но тъй като вече е установено, че характерът на всяко лице в повестта трябва да бъде напълно описан, няма какво да се прави, дайте ни сега тук и Петрович. Отначало той се наричаше просто Григорий и беше крепостен човек на някакъв господар; почна да се нарича Петрович, откак бе освободен, и на всички празници си пийваше здравата, изпърво на големите празници, а след това безразборно, на всички черковни, навред дето в календара имаше кръстче. В това отношение беше верен на прядядовските обичаи и когато спореше с жена си, наричаше я мирска жена и немкия. Тъй като споменахме и за жената, трябва да

се кажат две думи и за нея: ала за съжаление за нея се знаеше само това, че Петрович има жена, че тя дори носи шапчица, а не забрадка; но с красота май не можеше да се похвали; поне когато хората я срещаха, само гвардейските войници надничаха под шапчицата ѝ, като мръдваха мустак и изпускаха някакъв особен глас.

Като се качваше по стълбата, водеща за Петрович, която право да си кажем, бе цяла измокрена от вода и помия и пропита с оня мирис на спирт, който люти на очите, и както се знае, е неотделим от всички задни стълби на петербургските къщи — като се изкачваше по стълбата, Акакий Акакиевич вече мислеше колко ли ще му поиска Петрович и си бе решил да не му дава повече от две рубли. Вратата беше отворена, защото домакинята готвеше някаква риба и бе дигнала такъв пушек в кухнята, че не можеха да се видят дори и хлебарките. Акакий Акакиевич мина през кухнята, незабелязан дори от самата домакиня, и най-сетне влезе в стаята, дето видя Петрович, седнал върху широката дървена небоядисана маса и подвил под себе си нозе като турски паша. Нозете му, по обичая на шивачите, когато работят, бяха боси. И преди всичко хвърли му се в очи големият пръст, много добре известен на Акакий Акакиевич, с някакъв обезобразен нокът, дебел и твърд като корубата на костенурка. На шията на Петрович бяха провесени ибришим и конци, а върху коленете му имаше някаква вехтория. От три минути вече той се ядосваше на тъмнината и дори на самия конец, като мърмореше полугласно: „Не влиза, варваринът; изяде ме и мен, мошенико неден!“ На Акакий Акакиевич му стана неприятно, че е дошъл тъкмо в това време, когато Петрович се ядосваше: той обичаше да поръча нещо на Петрович, когато последният беше в повишено настроение, или както се изразяваше жена му: „Натряскал се е с ракия, едноокият дявол.“ В такова състояние Петрович обикновено на драго сърце отстъпваше и се съгласяваше, дори всеки път се кланяше и благодареше. Наистина след това идваше жена му и се оплакваше, че уж мъжът ѝ бил пиан и затова се пазарил евтино; но щом човек прибавеше десет копейки, работата се уреждаше. Ала сега личеше, че Петрович е трезвен и затова беше сприхав, несговорчив и щеше да иска дявол знае каква цена. Акакий Акакиевич пресметна всичко това и искаше, както се казва, да поеме обратно, но работата беше вече започната. Петрович втренчено присви към него единственото си око и Акакий Акакиевич, без да ще, каза:

— Здравей, Петрович!

— Здраве желая, господине — каза Петрович и изви око към ръцете на Акакий Акакиевич, като искаше да види какъв род плячка му носи той.

— Дошъл съм при теб, Петрович, такова...

— Трябва да кажа, че Акакий Акакиевич се изразяваше повече с предлози, наречия и най-сетне с такива частици, които нямат абсолютно никакво значение. Ако пък работата беше доста трудна, той имаше навик съвсем да не довършва фразата, тъй че много често почваше с думите: „това наистина е съвсем такова...“, а после вече млъкваше и сам забравяше, мислейки, че е казал всичко.

— Какво има? — каза Петрович и през това време обгледа с единственото си око целия му вицмундир, като почна от яката до ръкавите, гърба, пешовете и петлиците, макар че всичко това му беше много познато, защото бе работено от него. Такъв е навикът на шивачите; това е първото нещо, което правят, когато те срещнат.

— А пък аз такова, Петрович... шинелът, платът... виждаш ли, навсякъде на другите места е съвсем здрав, само малко е напращен и изглежда вехт, а той е нов, само на едно място малко такова... на гърба и ей-тука, на едното рамо малко се е отъркал, а и на това рамо мъничко — нали виждаш, и това е всичко. И работата не е много...

Петрович взе халата, разгъна го най-напред на масата, разглежда го дълго, поклати глава и протегна ръка към прозореца да вземе една кръгла табакерка с портрета на някакъв генерал, но какъв точно, не се знае, защото мястото, дето се намираше лицето му, беше пробито с пръст и след това бе залепено с четириъгълно парченце хартия. Като смръкна емфие, Петрович разтвори халата на ръцете си, погледна го срещу светлината и пак поклати глава. След това го обърна с подплатата навън. И пак поклати глава, пак вдигна капачето с генерала, залепен с книга, и като натъпка емфието в носа си, затвори, скри табакерката и най-сетне рече:

— Не, не може да се поправи: лош гардероб!

При тия думи сърцето на Акакий Акакиевич замря.

— Защо да не може, Петрович? — каза той с почти умолителен нежен глас. — Ами че само на раменете се е поизтъркал, у теб все ще се намерят някакви парченца...

— Парченца могат да се намерят, парченца ще се намерят — рече Петрович, — но не могат да се зашият: съвсем гнила работа, пипнеш ли я с игла — и ще се разнищи.

— Нека се нищи, ти веднага му турни кръпка.

— Но няма на какво да се сложат кръпките, няма за какво да се задържат, много е изтърканото, само името му е плат, а духне ли вятър, ще го отнесе.

— Ами че ти го приший. Че така наистина такова...

— Не — рече Петрович решително, — нищо не може да се направи. Работата е съвсем лоша. Вие по-добре, като дойде зимата, си направете от него партенки, защото чорапите не топлят. Чорапите са ги измислили немците, за да печелят повече пари. (Петрович обичаше при сгода да клъвне немците.) А шинел, както се вижда, ще трябва да си направите нов.

При думата „нов“ пред очите на Акакий Акакиевич притъмня и всичко, което беше в стаята, почна да се върти. Той виждаше ясно само генерала със залепената на лицето книжка, който беше на капачето на Петровичевата табакерка.

— Но как нов? — каза той, все още сякаш насън. — Ами че аз нямам пари за нов.

— Да, нов — рече с варварско спокойствие Петрович.

— Е, ами ако ще трябва нов, той, такова...

— Тоест колко ще струва ли?

— Да.

— Ами че най-малко три петдесетарки ще трябва да се приготвят — рече Петрович и при тия думи сви многозначително устни.

Той много обичаше силните ефекти, обичаше да смае неочаквано другите и след това да погледне отстрана каква гримаса ще направи смаяният след тези думи.

— Сто и петдесет рубли за шинел! — извика клетият Акакий Акакиевич, извика може би и за пръв път през живота си, тъй като винаги се отличаваше с тихия си глас.

— Дааа — каза Петрович, — и то какъв шинел. Ако на яката се сложи кожа от белка и качулката бъде с копринена подплата, ще стигне и до двеста.

— Моля ти се, Петрович — рече Акакий Акакиевич с умолителен глас, без да чува и без да иска да чува казаните от Петрович думи и всички негови ефекти, — поправи го как да е, за да може да послужи още някой и друг ден.

— Не, това значи и работата да бъде напразно, и парите да отидат на вятъра — каза Петрович и след тия думи Акакий Акакиевич си излезе съвсем унищожен.

След неговото излизане Петрович дълго още стоя, без да се залови за работа, стиснал многозначително устни, доволен, че не бе унизил нито себе си, нито шивашкото изкуство.

Когато излезе на улицата, Акакий Акакиевич беше като в сън. „Такава е значи работата, такава — приказваше си сам той. — Аз наистина и не помислих, че ще излезе такава...“ А след това, като помълча известно време, добави: „Та така значи! Най-сетне ето какво излезе, а пък аз наистина съвсем не можех да предполагам, че ще излезе така!“ После настъпи пак дълго мълчание, след което той каза: „Така значи! Ето какво наистина, съвсем неочаквано, такава... това съвсем... такава обстоятелство!“ Като каза това, той вместо да тръгне към къщи, пое точно в обратна посока, без сам да разбира това. По пътя един коминочистач се допря до него с изцапаната си страна и му изчерни цялото рамо; от върха на една строяща се къща се изсипа отгоре му цяла шапка вар. Той не усети нищо и чак после, когато се сблъска с постовия стражар, който бе сложил до себе си алебардата и изтърсваше от едно рогче емфие върху мазолестата си ръка, едва тогава се поопомни, и то защото стражарят му каза: „Какво се пъхаш в муцуната ми, няма ли за теб трухтуари?“ Това го накара да се огледа наоколо и да завие към къщи. Там най-сетне почна да събира мислите си, видя истински и ясно своето положение, почна да разговаря със себе си вече не накъсо, но разсъдително и откровено, като с благоразумен приятел, с когото може да поговори по най-сърдечна и интимна работа. „Не — рече Акакий Акакиевич, — сега не бива да се приказва с Петрович: той сега, такава... Жена му, види се, го е понатупала. По-добре да отида при него някой неделен ден сутринта: след събота вечер ще гледа накриво и сънливо с едното си око, ще иска да пийне нещо, за да изтрезнее, а жена му няма да му даде пари, та в това време аз ще му пъхна в ръката десет копейки, той ще стане по-сговорчив и шинелът тогава такава...“ Така се посъветва със себе си Акакий Акакиевич, ободри се, дочака първия неделен ден и като видя отдалеч, че жената на Петрович излезе нанякъде от къщи, той отиде право при него. Наистина след съботата Петрович гледаше още по-накриво с едното си око, главата му беше увиснала, а той бе съвсем сънлив; ала въпреки всичко, щом разбра каква е работата, сякаш дяволът го бодна.

— Не може — каза той, поръчайте нов.

Акакий Акакиевич му пъхна в ръката десет копейки.

— Благодаря, господине, ще се подкрепя мъничко за ваше

здраве — рече Петрович, — а за шинела недейте се безпокои, той вече за нищо не е годен. А нов шинел ще ви уشيا за чудо, там вече ще се отлича. — Акакий Акакиевич искаше пак да почне за кърпенето, но Петрович не го изслуша и каза: — Нов шинел ще ви уشيا безпременно, за това можете да ми вярвате, ще употребя всичкото си усърдие. Може дори да направя така, както е сега модата, яката да се закопчава със сребърни кукички, един вид аплике.

Сега вече Акакий Акакиевич видя, че няма да мине без нов шинел и съвсем падна духом. Но как наистина, с какви пари ще го направи? Разбира се, би могъл донякъде да се надява на бъдещата награда за празника, но тия пари отдавна вече бяха предварително наместени и разпределени. Трябваше да си набави нови панталони, да плати на обувчаря стария си дълг за поставяне нови предници към старите кончове, трябваше да поръча на шивачката три ризи и две парчета от онова бельо, за което е неприлично да се споменава на печатан език, с една дума всичките пари щяха напълно да се наместят и дори ако директорът би бил толкова милостив, че вместо четирийсет рубли награда би определил четирийсет и пет или петдесет, би останало нещо съвсем нищожно, което щеше да бъде капка в морето за шинелния капитал. Той знаеше, разбира се, че Петрович обичаше понякога да ти каже някаква невероятна цена, така че дори жена му не можеше да се стърпи и се провикваше: „Ти какво, да не се побъркваш, глупако неден! Друг път работи за нищо, а сега го прихванало да иска такива пари, каквито самият той не струва.“ Той знаеше, разбира се, че Петрович ще се съгласи да го направи и за осемдесет рубли; и все пак отде да вземе тези осемдесет рубли? Половината, както и да е, можеше да се намери: половината ще се намери; може би дори мъничко повече; но отде да вземе другата половина? Ала читателят преди всичко трябва да научи отде бе взета първата половина. Акакий Акакиевич имаше навика да отделя до половин копейка от всяка похарчена рубла в едно малко ковчеже, заключена и с дупка на капачето, за да се пускат парите през нея. След всяко шестмесечие поглеждаше събралата се сума в медни пари и я заменяше с дребни сребърни монети. Така караше той много отдавна и по тоя начин за няколко години събраната сума излезе повече от четирийсет рубли. И тъй половината беше на ръка; но отде да вземе другата половина? Отде да вземе другите четирийсет рубли? Акакий Акакиевич мисли, мисли и реши, че ще трябва да съкрати обикновените си разходи, поне в течение на една година: да престане

да употребява чай вечер, да не пали вечер свещ, а ако му потрябва да върши нещо, да отиде в стаята на хазяйката и да работи под светлината на нейната свещ; като върви по улиците, да стъпва колкото е възможно по-леко и предпазливо по камъните и плочите, почти на пръсти, та по тоя начин да не изтъква много бързо подметките си; колкото е възможно по-рядко да дава на перачката бельото си за пране, а за да не се измърсява много, винаги щом се върне вкъщи, да го съблича и да остава само в полупамучния си халат, който бе твърде извехтял и пощаден дори от времето. Трябва наистина да кажем, че отначало му бе малко трудно да свикне с такива ограничения, но после някак свикна и можа да кара, дори се научи съвсем да гладува вечер; ала затова пък се хранеше духовно, като носеше в мислите си постоянната идея за бъдещия шинел. От тоя ден нататък сякаш самото негово съществуване стана някак по-пълно, като че се бе оженил, като че някой друг живееше с него, като че не беше сам, а някаква приятна другарка в живота се бе съгласила да мине заедно с него жизнения път, и тая другарка бе шинелът с дебела ватена подплата, със здрав и траен хастар. Той стана някак по-жив, дори характерът му се затвърди като на човек, който вече е намерил и си е поставил някаква цел. От лицето и от постъпките му изчезнаха сами по себе си съмнението и нерешителността, с една дума всички колебливи и неясни черти. Понякога в очите му пламваше огън, в главата му се мяркаха дори най-дръзки и смели мисли: дали наистина да сложи бялка на яката. Размислите за това насмалко щяха да го доведат до разсеяност. Веднъж, като преписваше някакво писмо, той едва не сгреши, извика почти гласно: „Ух!“ — и се прекръсти. Всеки месец поне по веднъж се отбиваше при Петрович, за да поприказва за шинела — отде е най-добре да купят плат и какъв цвят и на каква цена и макар донякъде угрижен, но винаги доволен, той се връщаше вкъщи, като си казваше, че най-сетне ще дойде времето, когато всичко това ще се купи и шинелът ще бъде направен. Работата тръгна дори по-бързо, отколкото той смяташе. Съвсем неочаквано директорът определи на Акакий Акакиевич награда не четирийсет или четирийсет и пет, а цели шейсет рубли, дали беше предчувствал, че на Акакий Акакиевич му трябва шинел, или пък така се случи от само себе си, но по тоя начин у него останаха двайсет рубли повече. Това обстоятелство ускори вървежа на работата. Още някакви два-три месеца малко гладуване — и Акакий Акакиевич събра точно около осемдесет рубли. Сърцето му,

изобщо твърде спокойно, почна да бие силно. Още първия ден той отиде заедно с Петрович в дюкяна. Купиха много хубав плат — и не беше за чудене, защото половин година по-рано бяха мислили за това. И едва ли минаваше месец да не се отбият в дюкяна и да попитат за цените: затова пък и самият Петрович каза, че по-добър плат няма. За хастар избраха памучен плат, но такъв доброкачествен и плътен, че по-думите на Петрович той бил много по-добър от копринен и на вид дори по-угледен и лъскав. Кожа от белка не купиха, защото наистина беше скъпа, а вместо нея избраха най-хубава котешка кожа, каквато можеше да се намери в дюкяна, котешка, която отдалеч винаги можеше да се помисли за белка. Петрович се занимава с шинела цели две седмици, защото по него имаше много тигели, иначе щеше да бъде готов по-рано. За работата Петрович взе дванайсет рубли — съвсем невъзможно беше по-малко: абсолютно всичко бе шито с ибришим, с двоен ситен шев и всеки шев Петрович след това минаваше със собствените си зъби, като правеше с тях разни фигури. Това беше... мъчно може да се каже точно в кой ден, но навярно в най-тържественния от живота на Акакий Акакиевич ден, когато Петрович най-сетне занесе шинела. Той го занесе заранта, тъкмо когато Акакий Акакиевич трябваше да отива в департамента. Никога шинелът не би дошъл по-навреме, отколкото сега, защото бяха почнали вече доста силни студове и изглеждаше, че още повече ще се засият. Петрович пристигна с шинела, както се полага на добър шивач. По лицето му бе изписано такова многозначително изражение, каквото Акакий Акакиевич никога не бе виждал. Сякаш той напълно чувстваше, че е извършил немалка работа и че изведнъж е показал чрез себе си оная пропаст, която разделя шивачите — тия, които правят само кърпежи и преправят, от ония, които шият ново. Той махна носната кърпа, с която бе покрил шинела; кърпата току-що бе донесена от перачката; а после я сгъна и я сложи в джоба си за употребяване. Като откри шинела, той погледна много гордо, хвана го с две ръце и го метна много сръчно върху раменете на Акакий Акакиевич, след това го подръпна и прокара отзад ръката си надолу, след това поправи гънките по Акакий Акакиевич, за да изглежда някак по-отворено. Акакий Акакиевич, като човек на години, поиска да го пробва с ръкавите, Петрович му помогна да надене и ръкавите — излезе, че и ръкавите бяха хубави. С една дума излезе, че шинелът му беше точно по мярка. Петрович не пропусна и при този случай да каже, че той само защото живее така, без фирма и в малка уличка и

защото отдавна познава Акакий Акакиевич — затова му е взел толкова евтино; а на Невския проспект само за работата биха му взели седемдесет и пет рубли. Акакий Акакиевич не искаше да разсъждава за тия неща с Петрович, пък и се страхуваше от тия големи суми, с които Петрович обичаше да пуска прах. Той му плати, благодари му и веднага отиде с новия шинел в департамента. Петрович излезе след него и като остана на улицата, дълго още гледа отдалеч шинела и след това нарочно изви встрани, та като заобиколи през една крива уличка, изтича отново на улицата и погледна своя шинел от другата страна, тоест направо в лицето. През това време Акакий Акакиевич вървеше в най-празнично настроение на всичките си чувства. Всеки миг от минутата той усещаше, че на раменете му има нов шинел и дори няколко пъти се усмихна от вътрешно удоволствие. Наистина имаше две изгоди: едната, че е топло, а другата, че е хубаво. Той съвсем не забелязваше пътя и изведнъж се озова в департамента; в портиерската стая съблече шинела, изгледа го от всички страни и го предаде на специалните грижи на портиера. Неизвестно как, но всички в департамента изведнъж научиха, че Акакий Акакиевич има нов шинел и че халатът вече не съществува. Веднага всички изтичаха в портиерската стая да видят новия шинел на Акакий Акакиевич. Почнаха да го поздравяват, така че той изпърво само се усмихваше, а след това дори го досрамя. А когато всички го наобиколиха и заговориха, че новият шинел трябва да се полее и че той трябва поне да покани всички някоя вечер, Акакий Акакиевич съвсем се обърка, не знаеше какво да прави, какво да отговаря и как да се отърве. След няколко минути, цял почервенял, той щеше да почне да ги уверява съвсем простодушно, че шинелът не е нов, а че така, че е стар шинел. Най-сетне един от чиновниците, дори някакъв помощник-началник бюро, навярно за да покаже, че никак не е горделив и поддържа отношения дори с по-нисшите от себе си, каза: „Тъй да бъде, вместо Акакий Акакиевич аз ще устроя прием тая вечер и ви каня да заповядате на чай: аз тъкмо днес като че нарочно имам имен ден.“ Естествено, чиновниците веднага поздравиха помощник-началника на бюро и с удоволствие приеха предложението му. Акакий Акакиевич почна да се одумва, но всички заговориха, че това е неучтиво, че е просто срам и позор и той вече съвсем не можеше да откаже. Впрочем след това му стана приятно, като се сети, че по тоя начин ще има случай да се поразходи дори и привечер с новия шинел. Целия тоя ден за Акакий Акакиевич беше

наистина като най-голям тържествен празник. Той се върна вкъщи в най-щастливо настроение, съблече шинела и го закачи внимателно, като още веднъж се налюбува на плата и на подплатата, и след това нарочно измъкна за сравнение предишния свой халат, който съвсем се бе разнищил. Той го погледна и дори сам се засмя: толкова голяма беше разликата! И дълго

още след това, когато обядваше, непрестанно се усмихваше, щом се сетеше за положението, в което се намираше халатът. Той обядва весело и след обяда вече не писа нищо, никакви служебни писма, а мъничко тъй се поизлежа на леглото, докато се стъмни. След това, без да се бави, облече се, надяна шинела и излезе на улицата. Къде точно живееше чиновникът, който бе поканил другите за съжаление, не можем да кажем: паметта почва силно да ни изменя и всичко, което е в Петербург, всички улици и къщи тъй са се слели и объркали в главата ни, че е много мъчно да излезе оттам нещо както трябва. Както и да е, навярно този чиновник живееше в по-хубавата част на града, значи доста далеч от Акакий Акакиевич. Отначало Акакий Акакиевич трябваше да мине през някакви пустинни, лошо осветени улици, но колкото повече приближаваше жилището на чиновника, улиците ставаха по-оживени, с повече хора и по-силно осветени. Пешеходците почнаха да се мяркат по-често, срещаха се и дами, хубаво облечени, някои от мъжете носеха яки от лутър, по-рядко се срещаха обикновени файтонджии с дървени решетести шейни, наковани с позлатени гвоздейчета, а все повече се виждаха подобрани кочияши с тъмnochервени кадифени калпаци, с лакирани шейни, с покривки от мечка кожа и по улиците хвърчаха със скрипящи по снега колела карета с гиздави капри. Акакий Акакиевич гледаше всичко това като ново нещо. От няколко години вече той не бе излизал вечер на улицата. Спря се любопитно пред осветеното прозорче на един магазин, за да погледа картината, дето бе изрисувана хубава жена, която си събуваше обувката, и по тоя начин бе оголила целия си, съвсем не лош крак; а зад гърба ѝ, през вратата на другата стая надничаше главата на някакъв мъж с бакенбарди и с красива испаньолка под устната. Акакий Акакиевич поклати глава и се усмихна и след това тръгна по пътя си. Защо се бе усмихнал, дали затуй, че видя нещо съвсем неизвестно, но за което все пак всеки запазва някакъв усет, или както мнозина други чиновници бе помислил следното: „Ех, тия французи! Не ще и приказка, поискат ли веднъж нещо такова, то наистина такова...“ А може би дори и това не

бе помислил, нали не можеш да влезеш в душата на човека и да узнаеш всичко, каквото мисли. Най-сетне той стигна до къщата, дето бе жилището на помощник-началника на бюро. Помощник-началникът живееше нашироко: на стълбата светеше фенер, жилището му беше на втория етаж. Като влезе в преддверието, Акакий Акакиевич видя на пода няколко реда галоши. Между тях сред стаята имаше самовар, който шумеше и пускаше кълба пара. По стените навсякъде висяха шинели и наметала, между които дори с лутрени яки или с кадифени ревери. Зад стената се чуваше шум и глъчка, които станаха изведнъж по-ясни и звънливи, когато вратата се отвори и влезе лакей с табла, отрупана с празни чаши, със съд за каймак и с панерче сухари. Личеше, че чиновниците се бяха събрали отдавна и бяха изпили първата чаша чай. Акакий Акакиевич закачи сам шинела си, влезе в стаята и пред него се мярнаха едновременно свещи, чиновници, лули, маси за игра на карти и слухът му бе смътно поразен от бързия, преливащ отвсякъде разговор и от шума на раздвижени столове. Той се спря съвсем неловко сред стаята, като търсеше и се опитваше да измисли какво да прави. Но сега вече го забелязаха, посрещнаха го с викове и всички веднага отидоха в преддверието и отново разгледаха шинела. Макар че малко се сконфузи, Акакий Акакиевич, който беше чистосърдечен човек, не можеше да не се зарадва, като видя как всички похвалиха шинела му. След това, разбира се, всички зарязаха и него, и шинела и както става обикновено, отидоха към масите, определени за игра на карти. Всичко това: шумът, глъчката и множеството хора, всичко това беше някак чудно за Акакий Акакиевич. Той просто не знаеше как да се държи, де да дене ръцете, нозете и цялото си тяло; най-сетне приседна до играчите, погледна картите, загледа тоя и оня в лицето и след известно време почна да се прозява, да чувства, че му е отегчително, още повече че отдавна бе дошло времето, когато обикновено лягаше да спи. Искаше да се сбогува с домакина, но не го пуснаха, като казаха, че трябва непременно да изпие чаша шампанско в чест на новата си дреха. След един час поднесоха вечерята, която се състоеше от винегрет, студено телешко, пастет, банички от сладкарницата и шампанско. Накараха Акакий Акакиевич да изпие две чаши, след които той почувства, че в стаята стана по-весело, ала съвсем не можеше да забрави, че вече е дванайсет часа и че отдавна трябваше да си върви къщи. За да не би домакинът да поиска да го задържи по някакъв начин, той излезе тихичко от стаята, намери във

вестибюла шинела, който със съжаление видя, че лежеше на пода, изтърси го, изчисти го от всяка прашинка, облече го и се спусна по стълбата на улицата. На улицата все още беше светло. Някои малки дюкянчета, тия вечни клубове на прислугата и на всевъзможни други хора, бяха отворени, а от другите, които бяха затворени, прозираше дълга струя светлина през процепа на вратата, което означаваше, че там още има хора и навярно прислужничките или слугите довършват своите приказки и разговори, като карат господарите си да не могат да разберат де са се дянали те по това време. Акакий Акакиевич вървеше във весело настроение, дори неочаквано се затича, кой знае защо, след някаква дама, която мина като мълния покрай него и на която всяка част от тялото беше извънредно подвижна. Ала той веднага се спря и тръгна както по-рано доста бавно, като дори сам се учуди на това кой знае отде дошло тичане. Скоро пред него се проточиха ония пустинни улици, които дори денем не са много весели, а вечерно време още по-малко. Сега те бяха още по-глухи и уединени: фенерите започнаха да оредяват — личеше, че се отпускаше вече по-малко масло; появиха се дървени къщи, огради; никъде не се мяркаше жива душа; само снегът блестеше по улиците и заспалите нисички къщурки тъжно се чернееха със своите затворени капаци. Той се приближи до онова място, дето улицата се прорязваше от безкраен площад, който приличаше на страшна пустиня с едва видими на отвъдната страна къщи.

В далечината, Бог знае де, се мерзелееше светлинка от някаква будка, която се намираше сякаш накрай света. Тук веселото настроение на Акакий Акакиевич значително намаля. Той навлезе в площада с някаква неволна боязливост, като че сърцето му предчувстваше нещо недобро. Огледа се назад и встрани: наоколо му сякаш беше море. Не, по-добре е да не гледам — помисли той и тръгна със затворени очи. Но когато ги отвори, за да разбере наближава ли края на площада, неочаквано видя, че пред него са се изправили почти до носа му някакви мустакати хора — какви точно, това вече той не можеше да различи. Притъмня му и сърцето му се разтупка. „Ами че тоя шинел е мой!“ — каза един от хората гръмогласно и го хвана за яката. Акакий Акакиевич искаше да извика „Помощ!“ когато друг един натисна устата му с юмрука си, голям колкото чиновническа глава, и рече: „Посмей само да викаш!“ Акакий Акакиевич почувства само, че му съблякоха шинела, блъснаха го с коляно и той падна възник в снега и нищо повече не

усети. След няколко минути се опомни и се изправи на нозете си, но вече нямаше никой. Той чувстваше, че наоколо е студено и че няма шинел, почна да вика, но гласът му сякаш нямаше намерение да стигне до края на площада. Отчаян, без да се умори да вика, той хукна през площада право към будката, до която се бе изправил постовият стражар и опрян на алебардата си, гледаше сякаш с любопитство, като искаше да разбере за какъв ли бяс тича отдалеч към него и крещи някакъв човек. Акакий Акакиевич дотърча при него, почна със задъхан глас да вика, че той спи и не следи какво става, и не вижда как ограбват хората. Стражарят отговори, че не е видял нищо, че видял как го спрели наред площада някакви двама души, но помислил, че са негови приятели, и че вместо напразно да го хока, нека отиде утре при пристава и приставът ще намери кой му е взел шинела. Акакий Акакиевич дотича вкъщи в пълно безредие: малкото коси, които му бяха останали на слепите очи и на тила, се бяха съвсем разчорлили; едната му страна, гърдите и целите панталони бяха полепнали със сняг. Бабата, хазайката му, като чу страхотното тропане на вратата, бързо скочи от леглото и само с една обувка на крака изтича да отвори вратата, като придържаше от скромност ризата си с ръка на гърдите, но като отвори, отстъпи назад, щом видя в такъв вид Акакий Акакиевич. А когато той разправи какво бе станало, тя плесна ръце и каза, че трябва направо да отиде при участъковия пристав, че кварталният началник ще го излъже, ще му обещае и ще го разтака; а по-добре е направо да отиде при участъковия, тя дори го познава, защото Ана, чухонката, която била по-рано готвачка при нея, сега служи като бавачка при участъковия, че тя често вижда и самия него, когато минава край тяхната къща, и че той всеки неделен ден ходи да се моли в черква, но в същото време гледа весело всички и че значи, както изглежда по всичко, трябва да е добър човек. Като чу това мнение, тъжният Акакий Акакиевич закрета към стаята си и как прекара там нощта, нека съди оня, който може поне донякъде да си представи положението на друг човек. Рано заранта той отиде при участъковия пристав, но му казаха, че той спи; отиде в десет часа — пак казаха: спи; отиде в единайсет — казаха: участъковият пристав не е вкъщи. Отиде по обяд, но писарите във вестибюла не искаха по никой начин да го пуснат и бездруго искаха да разберат по каква работа и каква нужда го е довела и какво се е случило. Така че Акакий Акакиевич поиска най-сетне да покаже веднъж през живота си характер и заяви решително, че трябва да

види лично пристава, че те нямат право да не го пускат, че той е дошъл от департамента по държавна работа и че когато се оплаче от тях, тогава ще видят. Писарите не посмяха да кажат нищо срещу това и един от тях отиде да повика пристава. Приставът посрещна някак извънредно странно разказа за кражбата на шинела. Вместо да обърне внимание на главната точка, той почна да разпитва Акакий Акакиевич: защо се е връщал толкова късно, не се ли е отбивал и не е ли бил в някоя непочтена къща, тъй че Акакий Акакиевич съвсем се сконфузи и излезе оттам, без сам да знае дали на преписката за шинела ще се даде надлежен ход, или не. Целият тоя ден той не беше на работа (единствен случай през живота му). На следния ден се яви цял побледнял и облечен в стария халат, който бе станал още по-жалък. Разказът за кражбата на шинела трогна мнозина, макар че се намериха чиновници, които не пропуснаха дори и сега да се подиграят с Акакий Акакиевич. Решиха веднага да му съберат пари, но събраха съвсем дребна сума, защото чиновниците и без това се бяха много изхарчили, тъй като се бяха записали да купят портрет на директора и някаква книга по предложение на началника на отделението, който беше приятел на съчинителя, сумата излезе съвсем незначителна. Един от тях, вълнуван от състрадание, реши да помогне на Акакий Акакиевич поне с добър съвет, като му каза да отиде не при кварталния началник, защото, макар че е възможно от желание да заслужи одобрението на началството си началникът да открие по някакъв начин шинела, все пак шинелът ще остане в полицията, ако той не представи законни доказателства, че е негов собственик; а най-добре е да се обърне към едно _важно_ лице, че _важното_ лице, щом пише и се отнесе към когото трябва, може да накара работата да тръгне успешно. Нямаше какво да се прави, Акакий Акакиевич реши да отиде при _важното_ лице. Каква точно беше и в какво се състоеше службата на _важното_ лице, и досега е неизвестно. Трябва да кажа, че едно _важно_ лице наскоро стана _важно_ лице, а дотогава беше неважно лице. Впрочем неговата длъжност и сега не се смяташе за важна в сравнение с други още по-важни. Ала винаги се намира такъв кръг хора, за които неважното в очите на другия е вече важно. Впрочем той се опитваше да увеличи своята важност с много други средства, а именно: нареди, когато идваше на служба, низшите чиновници да го посрещат още на стълбата; никой да не смее да се явява направо при него, а всичко да върви по най-строг ред: колежният регистратор да докладва на

губернския секретар, губернският секретар — на титулярния или на който и да е друг, и по такъв начин работата да стигне до него. Така всичко в светата Русия е заразено от подражание, всеки дразни другите и иска да се държи като началника си. Разправят дори, че някакъв титулярен съветник, когато го направили началник на някаква отделна малка канцелария, веднага отделил за себе си специална стая, нарекъл я „служебна стая“ и поставил пред вратата някакви проверители с червени яки и със златни ширити, които хващали дръжката на вратата и отваряли вратата на всеки, който идвал, макар че в „служебната стая“ едва могла да се постави обикновена писмена маса. Приемите и навиците на _важното_ лице бяха солидни и величествени, но не много сложни. Главната основа на неговата система беше строгостта. „Строгост, строгост и строгост“ — казваше обикновено той и при последната дума обикновено гледаше многозначително в лицето оня, комуто говореше. Макар че нямаше нужда от това, защото десетината чиновници, които съставяха целия държавен механизъм на канцеларията, изпитваха и без това полагаемия се страх: като го виждаха отдалеч, те оставяха работата си и очакваха, застанали мирно, докато той мине през стаята. Обикновеният му разговор с по-низшите бе изпълнен със строгост и се състоеше почти от три изречения: „Как смеете? Знаете ли с кого говорите? Разбирате ли кой стои пред вас?“ Впрочем по душа той беше нелош човек, добър с другарите, услужлив, но генералският чин съвсем го зашемети. Като получи генералски чин, той някак се обърка, излезе от релсите и съвсем не знаеше как да се държи. Ако му се случеше да бъде заедно с равен нему човек, все пак се държеше както трябва, като почтен, дори в много отношения неглупав човек; но щом попаднеше в общество, дето имаше хора, макар и с един чин по-ниско от него, беше просто невъзможен: мълчеше и положението му възбуждаше съжаление, още повече защото чувстваше, че би могъл да прекара това време несравнено по-добре. Понякога в очите му се виждаше силното желание да вземе участие в някой интересен разговор и кръжок, но го възпираше мисълта: дали това няма да бъде прекалено от негова страна, не ще ли бъде фамилиарно и няма ли с това да накърни своето значение? И поради такива разсъждения той оставаше вечно в едно и също мълчаливо състояние, като само от време на време произнасяше някакви едносложни звуци и по тоя начин си спечели име на най-отегчителен човек. При това именно _важно_ лице се яви нашият

Акакий Акакиевич и се яви в най-неблагоприятно време, съвсем неудобно за себе си, макар впрочем да бе удобно за _важното_ лице. _Важното_ лице се намираше в своя кабинет и разговаряше много-много весело с един наскоро пристигнал отдавнашен познат и другар от детинство, с когото не беше се виждал няколко години. В това време му доложиха, че е дошъл някой си Башмачкин. Той попита накъсо: „Кой е той?“ Отговориха му „Някакъв чиновник.“ „А! Може да почака, сега не е време“ — каза _важният_ човек. Тук трябва да кажа, че _важният_ човек положително послъга: беше време, защото отдавна вече бяха изприказвали с приятеля всичко и разговорът отдавна се пресичаше от много дълги паузи; те само лекичко се потупваха един друг по бедрата и повтаряха: „Такива работи, Иван Абрамович!“ „Така е, Степан Варламович!“ Ала въпреки това той заповяда на чиновника да почака, за да покаже на своя приятел, човек отдавна неслужил и който от дълго време живееше в къщата си на село, колко време чиновниците го чакат във вестибюла. Най-сетне, като се наприказваха, а още повече — намълчаха и като изпушиха по една цигара в много удобните кресла с подвижни облегалки, най-сетне той сякаш неочаквано си спомни и каза на секретаря, който се бе спрял до вратата с книжа за доклад: „Но нали там, струва ми се, чака някакъв чиновник; кажете му, че може да влезе.“ Като видя смирения вид на Акакий Акакиевич и неговия вехтичък вицмундир, той изведнъж го запита:

„Какво обичате?“ — с отривист и твърд глас, на който предварително и нарочно се бе упражнявал у дома си, в стаята си, уединен пред огледалото, една седмица преди да получи сегашното си място и генералския чин. Акакий Акакиевич своевременно почувства вече необходимата боязливост, смути се донякъде и колкото можа, колкото му позволяваше свободата на езика, обясни, като прибавяше дори по-често, отколкото друг път, частицата „такова“, че имал шинел, който бил съвсем нов, и сега е ограбен по най-безчовечен начин и че се обръща към него, та с ходатайството си някак, такова, да се разбере писмено с господин началника на полицията или там с някой друг и да намерят шинела. Кой знае защо, такова отношение се стори на генерала много фамилиарно.

— Как така, уважаеми господине — продължи той отривисто, — не знаете ли реда? Де сте дошъл? Не знаете ли как се вършат тия работи? За това нещо вие би трябвало предварително да подадете заявление в канцеларията; то щеше да отиде до началника бюро, до

началника отделение, след това щяха да го дадат на секретаря, а секретарят вече щеше да ми го представи...

— Но, ваше превъзходителство — каза Акакий Акакиевич, като се опитваше да събере мъничката си шепица присъствие на духа, колкото изобщо имаше, чувствавайки в същото време, че цял се е изпотил — аз, ваше превъзходителство, се осмелих да ви безпокоя, защото секретарите такова... са несигурни хора...

— Какво, какво, какво? — рече важното лице. — Отде се е взела тая смелост у вас? Отде са ви дошли подобни мисли? Какво е това непокорство, което се е разпространило между младите хора срещу началниците и по-висшите!

Важното лице, изглежда, не бе забелязало, че Акакий Акакиевич беше прехвърлил вече петдесетте, значи, ако и той можеше да се нарече млад човек, то би било относително, тоест по отношение на човек, който вече е седемдесетгодишен.

— Знаете ли на кого казвате това? Разбирате ли кой стои пред вас? Разбирате ли вие това, разбирате ли го? Питам ви?

Сега той тупна с крак и повиши гласа си до такава силна нота, че дори и да не беше Акакий Акакиевич, пак би било страшно. Акакий Акакиевич примря, полюшна се, цялото му тяло затрепера и не можеше вече да стои на краката си: ако веднага не бяха дотичали пазачите да го подкрепят, той би се плъоснал на пода, изнесоха го почти неподвижен. А важното лице, доволно от това, че ефектът надмина очакването и съвсем упоен от мисълта, че неговата дума може дори да лиши от чувства човека, погледна крадешком приятеля си, за да разбере как му се вижда това, и с известно удоволствие съзря, че приятелят му се намираше в най-неопределено състояние и дори почваше и той сам да чувства страх.

Как слезе по стъпалата и как излезе на улицата, Акакий Акакиевич не помнеше. Той не усещаше ни ръцете си, ни нозете. Досега той никога не беше нахокван тъй силно от генерал, и то от чужд. Посред бурята, която свиреше из улиците, той вървеше с отворена уста и падаше по тротоарите; по петербургски обичай вятърът го духаше от четири страни, от всички улички. Изведнъж гърлото му се задуши и той се домъкна до къщи, без да може да каже ни една дума; поду се цял и легна. Тъй силно действа понякога полагаемото се хокане! На следния ден го втресе силно. Благодарение на великодушната помощ на петербургския климат болестта тръгна по-бързо, отколкото можеше да се очаква, и когато дойде докторът и

опипа пулса, не можа да стори нищо, освен да предпише горещ компрес — само за да не остане болният без благотелната помощ на медицината; но в същото време веднага му съобщи, че след денонощие и половина непременно ще свърши. След това се обърна към хазяйката и каза:

— А пък вие, майчице, не губете време, и още сега му поръчайте чамов ковчег, защото дъбов ще бъде скъп за него.

Дали Акакий Акакиевич чу тия съдбоносни за него думи и ако ги беше чул, дали те му бяха направили потресващо впечатление, съжали ли той за своя злочест живот — за това нищо не се знае, тъй като през всичкото време той гореше в огън и бълнуваше. Видения, едно от друго по-чудновати, му се мерзелееха непрекъснато: ту виждаше Петрович и му поръчваше да направи шинел с някакви капани за крадци, които му се привиждаха непрестанно под леглото и той всеки миг викаше хазяйката си да измъкне някакъв крадец дори изпод одеялото му, ту питаше защо виси пред него старият халат и разправяше, че има нов шинел, ту му се струваше, че е застанал пред генерала, като слуша полагаемото му се хокане и преповтаря: виновен съм, ваше превъзходителство, ту най-сетне дори ругаеше, като изричаше най-страшни думи, тъй че бабичката хазяйка дори се кръстеше, понеже никога досега не бе чувала подобно нещо от него, още повече че тия думи следваха непосредствено след думите „ваше превъзходителство“.

След това той приказваше пълни безсмислици, тъй че нищо не можеше да се разбере; можеше само да се види, че разбърканите думи и мисли се въртяха все около шинела. Най-сетне клетият Акакий Акакиевич издъхна. Не запечатаха нито стаята му, нито нещата му, защото, първо, нямаше наследници, и второ — оставяше съвсем малко наследство, а именно: снопче гъши пера, тесте чиста държавна хартия, три чифта чорапи, две-три копчета, откъснати от панталоните, и познатия вече на читателя халат. Кой взе всичко това, Бог знае: за това, да си призная, не се интересува дори разказвачът на тая повест. Откараха и погребяха Акакий Акакиевич. И Петербург остана без Акакий Акакиевич, като че той никога не бе съществувал в него. Изчезна и се скри съществото, незащитено от никого, което не беше мило на никого и за никого не беше интересно, не беше обърнало внимание върху себе си дори на естественика наблюдател, който не пропуска да забодее с карфица и обикновена муха и да я разгледа под микроскопа; съществото, което понасяше покорно

канцеларските подигравки и без всякаква извънредна случка бе отишло в гроба, но за което все пак, макар и пред края на живота му, се бе мярнал един светъл гост във вид на шинел, който бе съживил за миг неговия клет живот, и върху което също тъй непоносимо бе връхлетяло след това нещастieto, както връхлетява царете и властителите на света... Няколко дни след смъртта му от департамента изпратиха в жилището му един пазач със заповед да се яви незабавно: началникът го търсел; но пазачът трябваше да се върне без резултат и да съобщи, че той не може вече да дойде и на въпроса: „Защо?“, отвърна с думите: „Ами че така, той вече умрял, преди три дни го погребали.“ Така научиха в департамента за смъртта на Акакий Акакиевич и на следния ден на неговото място вече седеше нов чиновник, много по-висок на ръст, който редеше буквите не с такъв прав почерк, а много по-наклонен и полегат.

Но кой би могъл да си представи, че тук не свършва историята за Акакий Акакиевич, че нему е било отредено да преживее шумно още няколко дни след смъртта си като награда за неговия незабелязван от никого живот?

Ето обаче, тъй се случи, че нашата бедна история приема неочаквано фантастичен край. Из Петербург изведнъж се пуснаха слухове, че при Калинкин мост и още доста по-надалеч се явява нощем мъртвец в образа на чиновник, който търсел някакъв откраднат шинел и под предлог на тоя откраднат шинел свличал от всички рамене, без да гледа чин и звание, всички шинели: с котешки яки, с лутрени, с ватени, с енотова кожа, с лисичи кожи, мечи шуби, с една дума — всякакви видове кожи, каквито хората са измислили, за да покриват своята собствена. Един от департаментските чиновници видял с очите си мъртвеца и веднага познал, че това е Акакий Акакиевич; ала толкова се уплашил от това, че хукнал да бяга презглава и затуй не могъл да го разгледа добре, а видял само, че той му се заканил отдалеч с пръст. От всички страни непрекъснато постъпваха заявления, че гърбовете и раменете — пак ако бяха само на титулярни, както и да е, но дори и на тайни съветници — са изложени на пълна простуда по причина на нощното сваляне на шинелите. Беше разпоредено от полицията да се залови на всяка цена мъртвецът, жив или мъртъв, и да се накаже за назидание на другите по най-жесток начин, и насмалко щяха да успеят. Именно един постови стражар, някъде в Кирюшкина уличка, щял да залови за яката мъртвеца на местопрестъплението, когато той се опитвал да

смъкне власатия шинел на някакъв музикант в оставка, който навремето свирел на флейта. Като го хванал за яката, стражарят повикал двама други свои другари, на които поръчал да го държат, а сам той пхнал за минутка ръка в ботуша си, за да извади оттам табакерката си с емфие и да освежи за малко замръзналия си за шести път през живота нос; ала емфието сигурно е било такова, каквото не може да понесе дори и мъртвец. Още стражарят не успял да закрие с пръст дясната си ноздра и да смръкне с лявата половин шепа, мъртвецът кихнал тъй силно, че съвсем опръскал очите и на тримата. Докато те дигнат ръце да ги избършат, нямало вече и следа от мъртвеца, тъй че те дори не разбрали дали наистина са го държали в ръцете си. Оттогава постовите стражари били обзети от такъв страх към мъртъвците, че дори се страхували да хващат и живите и само отдалеч се провиквали: „Хей, ти, върви си из пътя!“ И мъртвецът чиновник почнал да се явява дори оттатък Калинкин мост, като всявал страх у всички боязливи хора. Ала ние съвсем изоставихме важното лице, което всъщност едва ли не беше истинската причина за фантастичната насока на тая съвсем истинска история. Преди всичко справедливостта налага да кажем, че важното лице, наскоро след излизането на бедния и обруган Акакий Акакиевич, почувства нещо като съжаление. Той не беше чужд на състраданието, сърцето му бе достъпно за много добри намерения, макар че чинът му твърде често пречеше те да се проявят. Щом от кабинета му излезе неговият новопристигнал приятел, той дори се замисли за клетият Акакий Акакиевич. И оттогава почти всеки ден му се привиждаше бледния Акакий Акакиевич, който не бе изтърпял неговото служебно мъмрене. Мисълта за това го тревожеше толкова, че след една седмица той реши да изпрати при него един чиновник и да разбере как е той и дали не може наистина да му се помогне с нещо; и когато му съобщиха, че Акакий Акакиевич е умрял скоропостижно в трескаво бълнуване, той остана дори поразен, усети угризение на съвестта и цял ден беше в лошо настроение. Той поиска малко да се развлече и да позабрави неприятното впечатление и отиде вечерта на гости у един свой приятел, дето намери почетно общество. Най-хубаво от всичко беше, че там всички бяха почти с един и същ чин, тъй че той можеше да се чувства съвсем свободен. Това има удивително въздействие върху неговото настроение. Той се отпусна, стана приятен в разговора, любезен, с една дума прекара вечерта много приятно. На вечерята изпи две чаши шампанско — средство,

което, както е известно, не действа зле на веселото настроение. Шампанското го предразположи към разни необикновени прищевки, а именно: той реши да не си отива, още вкъщи, а да наmine при една позната дама, Кародина Ивановна, дама, която, изглежда, беше от немски произход и към която той чувстваше съвсем приятелско отношение. Трябва да кажа, че важното лице беше вече немлад човек, добър съпруг и почтен баща на семейство. Двама синове, от които единият вече служеше в едно учреждение, и една миловидна шестнайсетгодишна дъщеря с малко извито хубавичко носле, идваха всеки ден да му целунат ръка и да му кажат: „Bonjour, papa“.*

Съпругата му, още запазена жена и дори съвсем не грозна, му подаваше най-напред да целуне ръката ѝ, а след това я обръщаше на другата страна и целуваше неговата ръка. Но важното лице, съвсем доволно впрочем от домашните семейни нежности, бе сметнало за прилично да има дружески отношения с приятелка в другата част на града. Тая приятелка не беше с нищо нито по-хубава, нито по-млада от жена му, ала в света има такива задачи и не е наша работа да съдим за тях. И тъй, „важното“ лице слезе по стълбата, седна в шейната и каза на кочияша: „У Каролина Ивановна“ — а сам, загърнат отлично в топлия шинел, остана в това приятно положение, по-добро от което не можеш измисли за руския човек, тоест когато самият ти не мислиш за нищо, а в това време мислите сами влизат в главата ти, една от друга по-приятни, и ти дори не си правиш труда да ги следиш и да ги търсиш. Изпълнен със задоволство, той си припомняше всички весели моменти от прекараната вечер, всички думи, които бяха накарали малкото общество да се смее; много от тях дори повтори полугласно и реши, че те са все така смешни, както и по-рано, и затова не беше чудно, че самият той се смееше сърдечно. Ала от време на време поривистият вятър, който бе излязъл Бог знае откъде и по каква причина, режеше лицето му, засипваше го с парцали сняг, раздърпваше като корабно платно яката на шинела му или неочаквано и с неестествена сила се нахвърляше върху главата му, като по тоя начин му създаваше непрекъснати грижи да се отърве от него. Изведнъж важното лице почувства, че някой много здраво го улови за яката. Като се обърна, съзря невисок човек в стар изтъркан вицмундир и с ужас позна Акакий Акакиевич. Лицето на чиновника беше бледо като сняг и изглеждаше като лице на истински мъртвец. Ала ужасът на важното лице мина всички граници, когато видя, че устата на мъртвеца се изкриви, облъхна го със страшен мирис на гроб

и изрече тия думи: „А! Ето те и теб най-сетне! Най-сетне аз теб, такова, те хванах за яката! Тъкмо тоя шинел ми трябва! Не се погрижи за моя, че отгоре на това ме и нахока — давай сега твоя!“ Клетото важно лице насмалко не умря. Колкото и смел да беше в канцеларията и изобщо пред по-низшите и макар че всеки, който погледнеше неговата мъжествена фигура и лице, казваше: „У, какъв характер!“ — сега, подобно на мнозина с юнашка външност, той почувства такъв страх, че не без основание почна дори да се опасява дали няма да му се случи някой болезнен припадък. Той дори сам свали по-скоро от раменете си своя шинел и извика на кочияша с чужд глас: „Препускай към къщи!“ При тоя глас, който се чува обикновено в решителни минути и дори се придружава с нещо по-осезателно, кочияшът сви за всеки случай главата си между раменете, замахна с камшика и подкара като стрела. След шест минути и нещо важното лице беше вече пред входа на къщата си. Бледен, изплашен и без шинел, вместо при Каролина Ивановна той пристигна в своята къща, замъкна се как да е до стаята си и прекара нощта в твърде голяма тревога, така че на следната заран, на закуска, дъщеря му направо каза: „Татко, ти днес си съвсем бледен!“ Но таткото мълчеше и не споменавахе ни дума за онова, което се бе случило с него, де беше ходил и де искаше да отиде. Това произшествие имаше силно въздействие върху него. Той дори много по-рядко почна да казва, на подчинените си: „Как смеете? Разбирате ли кой стои пред вас?“ — а ако казваше това, казваше го само след като чуеше каква е работата. Ала още по-забележително беше, че оттогава появяването на чиновника мъртвец съвсем престана: очевидно генералският шинел му е бил съвсем по мярка, поне вече не се чуваше никъде да са смъкнали някому шинела. Впрочем мнозина усърдни и грижливи хора още не можеха да се успокоят и споменаваха, че в отдалечените части на града все още се явявал чиновникът мъртвец. И наистина един коломенски постови стражар видял със собствените си очи как от една къща излязъл призрак; ала бидейки по природа малко слабоват, тъй че веднъж обикновено големичко прасе, което изскочило от някаква частна къща, го съборило на земята за голям смях на събралите се наоколо файтонджии, от които после той поискал за тая подигравка по половин копейка за емфие, и тъй, бидейки слабоват, той не се решил да го спре, а тръгнал подире му в тъмнината, докато най-сетне призракът изведнъж се обърнал, спрял се и го запитал: „Ти какво искаш?“ — и му показал такъв юмрук,

какъвто и живите нямат. Стражарят казал: „Нищо“ — и веднага поел назад. Ала призракт бил много по-висок на ръст, имал преголеми мустаци и като закрачил, както изглежда, към Обухов мост, изчезнал съвсем в нощния мрак.

[* Добър ден, татко. (фр.).]